

Transkribering av podcasten Prata rasism

Avsnitt 2 med kulturgeografen Mekonnen Tesfahuney, om kolonialism och slaveri som rasismens startpunkt

Läsanvisningar

(01,01)	exempel på position i ljudfil vid ett eller flera ohörbara ord
PAUS	längre paus
...	ej avslutad mening

Inledning

Forum för levande historia presenterar "Prata rasism".

"I have a dream..."

Vad är rasism och varför finns det? Och vad kan göras åt det?

"... that one day, this nation will rise up..."

Stora frågor som kan ge lite olika svar beroende på från vilket perspektiv man tittar.

"... and live out the true meaning of its creed"

-

Speaker:	I den här podserien träffar jag forskare från olika discipliner för att fråga dem om vad de ser, från just sitt perspektiv.
Mekonnen Tesfahuney:	Och det blev systematiserat, vetenskapliggjort och ansågs som en sanning av en hel värld.
Okänd röst:	Så jag kände nästan att "Nej, men oj, det här är lite jobbigt att det är den historieundervisningen jag har givit dem". För de har liksom ingen bra grund för att möta andra människor.
Okänd röst:	Antingen blir alla rasister då, som du säger, eller så blir ingen rasist. Eller hur ska vi avgränsa?
Speaker:	Hur stor handlingsfrihet har jag?

Mekonnen Tesfahuney: Jag har ett projekt som heter Fördomsfullhet och fri vilja. Och då frågar folk mig så här "Finns det fri vilja?" Då säger jag "Lycka till!" I alla fall vad det gäller fördomsfullhet.

Okänd röst: Du drabbas av någon slags moralisk panik så här "Jag har nazister på skolan. Vad ska vi göra? Vi måste göra någonting!"

-

Speaker: Nu ska vi prata med en kulturgeografisk utgångspunkt.

Amanda Glans: Vi kan börja med att du kommer lite närmare tack.

Mekonnen Tesfahuney: Så... Ska jag berätta om mig själv också?

Speaker: Mekonnen Tesfahuney är lärare och forskare på Karlstad universitet.

Mekonnen Tesfahuney: Jag har bott i Sverige i 26 år nu, och jag kom som flykting från Etiopien. Innan jag kom till Sverige jobbade jag som universitetslektor i kulturgeografi också.

Amanda Glans: Kulturgeografi, vad är det?

Mekonnen Tesfahuney: Som ämne betraktat är kulturgeografi den disciplin som har, som man kallar det, ett rumsligt perspektiv. Det vill säga frågor om: var, frågor om plats, territorium, rum. Det handlar om att förstå det sociala i relation till det jordliga, om man säger så.

Speaker: Mekonnen Tesfahuney's egna perspektiv inom kulturgeografi handlar ofta om makt över rummet.

Mekonnen Tesfahuney: Det handlar om hur man ordnar rum och varför man ordnar det på det sättet. Vilka vinner på det och så vidare. Det handlar om gränser, nationsstater, (jobb 0,02,33)-politik. Det vill säga förenklat; stormaktspolitik men också nationsstatspolitik och hur varje nationsstat försöker att värna om sitt eget intresse gentemot andra.

Amanda Glans: När man tänker forskning kring rasism, vad blir speciellt med ett kulturgeografiskt perspektiv? Om man tittar på rasism.

Mekonnen Tesfahuney: Kulturgeografi det innebär ju att var sak måste äga rum. Var sak måste ta plats.

Speaker: Mekonnens geografiska perspektiv märks när han redogör för rasismens historia. Han placerar platsen som viktig.

Mekonnen Tesfahuney: När Linné delade mänskligheten i fyra raser; den europeiska vita rasen, den svarta afrikanska rasen, den gula asiatiska rasen och sen den röda nordamerikanska – indianerna då. Redan där kan vi se att det finns klara

kopplingar mellan geografi, rum och ras. Det är som om varje ras har sitt eget territorium. Fyra raser – fyra delar av världen – fyra kontinenter.

Speaker: Enligt Mekonnen användes geografiska argument för att beskriva olika raser och deras påstådda egenskaper.

Mekonnen Tesfahuney: Bland annat har man använt sig av klimat som förklaring till varför vi har den, enligt den läran om rasindelningen. Vad det gäller Afrika, om vi tar det som exempel, så en anledning till varför afrikaner har inte utvecklat en civilisation eller är primitiva är ju för att afrikaner bor i de tropiska klimatdelarna i världen som är ju heta, har högre temperatur. Detta innebär då enligt läran att afrikanska människor blir lata. De har inte initiativförmåga. Eftersom man bor i de tropiska områdena så blir det då att man behöver inte anstränga sig för att få mat eller för att klara dagen. Det finns frukter och det finns naturliga... naturen erbjuder olika produkter.

Speaker: De här argumenten blev en del av den rasbiologiska världsbilden.

Mekonnen Tesfahuney: Och den blev systematiserad, vetenskapliggjord och det ansågs som sanning av en hel värld

Amanda Glans: Vad är din reflektion? Eller vad är dina tankar om det?

Mekonnen Tesfahuney: Varför blev det här så viktigt? Hur kunde man tänka på så sätt? Vad var drivkraften bakom det här? Viljan att kategorisera människor och klassificera människor i högre och lägre raser. Jag kan inte låta bli att fundera på varför. Varför tänker man så? Någonstans är det ett sätt att förneka andra människors mänsklighet. Och jag förstår inte varifrån denna "vilja", inom citationstecken, varifrån det kommer.

Speaker: Mekonnen Tesfahuney ser två huvudperspektiv när det kommer till varför rasism finns.

Mekonnen Tesfahuney: Om man tittar på rasism och rasismens historia så finns det olika teorier och olika synsätt.

Speaker: Enligt Mekonnen så förklarar det första perspektivet rasism som någonting som alltid har funnits i människor.

Mekonnen Tesfahuney: Det första är de som menar att rasismen är på något sätt en del av människans natur. Det har funnits med människan sen urminnes tider. Vi har alltid skiljt på oss och andra. Vi har tittat på andra kanske som mindre begåvade eller mer farliga eller vi har tillskrivit oss egenskaper som gör att vi är förmer än andra.

- Speaker: Och det andra perspektivet (ger 0,06,57) rasismens startpunkt som kopplar rasismens historia till kolonialismen. Det här brukar kallas för ett postkolonialt perspektiv.
- Mekonnen Tesfahuney: Det sammanfaller med 1500-talet och framåt. Man menar då att det är först då man kan prata om (förekomsten 0,07,14) av rasism.
- Speaker: Enligt Mekonnen Tesfahuney så systematiserade kolonialismen rasismen på ett sätt som inte gjorts förut.
- Mekonnen Tesfahuney: Vi kan prata om rasism från 1400- och 1500-talet och framåt, just för att aldrig tidigare har man systematiserat och systematiskt pratat om raser, försökt att studera det, rationalisera detta och försökte vetenskapliggöra detta. Det är först framför allt med slaveri.
- Speaker: Mekonnen hänvisar till litteraturprofessorn och forskaren Goldberg som bland annat skrivit verket *Anatomy of Racism*, där han påstår att slavhandeln under kolonialtiden var speciell på så sätt att den kopplade samman slavhandeln med ras.
- Mekonnen Tesfahuney: I samband med kolonialismen av Amerika 1600-talet och framåt, som vi ser en tydlig koppling mellan slaveri och afrikaner. Ett exempel som han ger är att vi har haft slavar i historien i olika delar av världen och aldrig var slaveriet kopplat till en specifik grupp. Vi har haft européer som slavar och vi har haft afrikaner som slavar, asiater som slaver. Men det var aldrig tal om att koppla det till egenskaper som man gjorde då där man menade att afrikaner av sin natur var lämpade att bli slavar.
- Speaker: Det finns olika åsikter om hur slavhandeln såg ut. Och alla gör inte den här åtskillnaden som Mekonnen gör vad gäller utskillnandet av olika typer av slavar. Men från hans postkoloniala perspektiv var den koloniala slavhandeln utmärkande.
- Mekonnen Tesfahuney: Fler och fler människor från Afrika och skeppade dem till Latinamerika. Detta sammanfaller också med att Spanien och Portugal hade koloniserat, eller börjat kolonisera Latinamerika, och indianerna som bodde där ansågs inte lämpade för hårt arbete.
- Amanda Glans: Använde européer inte latinamerikanska slavar då också?
- Mekonnen Tesfahuney: Där måste jag läsa. Jag törs inte säga hur det var. Jo, de försökte använda dem. Man försökte tvinga latinamerikanerna att jobba på plantage och att utföra arbete.

Speaker: Under kolonialtiden så användes först latinamerikaner som slavar. Men de blev ofta sjuka av de sjukdomar som kolonisatorerna hade med sig från Europa till den latinamerikanska kontinenten.

Mekonnen Tesfahuney: Ironiskt nog var det en präst som värnade om de människorna som bodde i Latinamerika och Nordamerika, som försökte rädda dem från kolonialismens värde. (0,10,25)

Speaker: Prästen hette Bartolomé de las Casas och han skrev rapporter från kolonierna där han kritiserade behandlingen av slavar. I sin bok kortfattad berättelse om utrotningen och förintelsen av indianerna skriver han "Spanjorerna seglade till Amerika. Inte för att hedra gud eller för att frälsa eller för att tjäna sin kung, vilket de falskt påstod, utan enbart för att lägga under sig och tyrannisera indianerna vars kungariken de ville dela upp och dela ut bland sig själva." Den är inte så kortfattad, utan flera hundra sidor lång. "Denna djupa blodiga amerikanska tragedi är nu avslutad. Och min penna dryper av indianernas blod. Jag har inget mer att säga."

I ett försök att göra det bättre för latinamerikanerna så föreslog Bartolomé de las Casas att man skulle använda afrikaner som slavar istället.

Mekonnen Tesfahuney: Att afrikaner skulle vara bättre lämpade som slavar än latinamerikaner. Han menade väl men konsekvensen blev då värre för afrikanerna.

Speaker: Mekonnen Tesfahuney säger själv att han är en politisk forskare och han kopplar samman rasism, kolonialism och kapitalism.

Mekonnen Tesfahuney: Kolonialismen sammanfaller med kapitalismens uppkomst och utbredning.

Speaker: Enligt Mekonnen finns det två teorier om kapitalismens uppkomst.

Mekonnen Tesfahuney: Det ena är att kapitalismen börjar i mitten av 1700-talet, närmare bestämt 1750 och framåt, i och med den industriella revolutionen i England och textilfabrikerna och så vidare. Det finns andra som menar att, nej tvärtom, kolonialismen och slaveri var själva grunden till kapitalismens uppkomst.

Speaker: Den andra teorin menar att gratis arbetskraft och de ackumulerade rikedomarna från kolonierna var en förutsättning för kapitalismen.

Mekonnen Tesfahuney: Gratis arbetskraft, guld och silver, vi pratar om tonvis med guld och silver, blev grunden till ackumulationsprocessen som kapitalismen behöver och det är det som ledde så småningom till den industriella revolutionen. Kapitalackumuleringen börjar med slaveri, kolonialism och erövring och plundring av olika delar av världen. Det är detta som blev drivkraften till att kapitalismen på riktigt kunde ta fart. Och så småningom bli det dominanta systemet då.

Amanda Glans: Finns det någon kritik mot det synsättet att kapitalism och ett rasistiskt system är så sammankopplat?

Mekonnen Tesfahuney: Ja, alltså kritiken är då främst från liberalt håll, kan man väl säga, eftersom hela den idén bygger på att: det är förnuft, det är frihet, det är entreprenörsandan som är grunden till kapitalismen. Det är inte erövring. Det är uppfinningsförmåga och så vidare. Och anledningen till varför kapitalismen uppkom måste sökas i de egenskaper som fanns, låt oss säga i engelska samhällen på den tiden eller andra europeiska samhällen.

Amanda Glans: Vad är din förklaring till att rasism finns?

Mekonnen Tesfahuney: Jag tenderar att luta mig mot de som dels historiskt kopplar rasism till kolonialism och slaveri. Kopplat till också historiska kapitalismens uppkomst och utbredning, expansion och utveckling. Att det fortfarande finns ser jag som att det är på grund av att det tjänar vissa intressen. Det finns de som tjänar på detta, direkt eller indirekt.

Amanda Glans: På vilket sätt då?

Mekonnen Tesfahuney: Det kan vara ekonomiskt till exempel. Det är ju med hänvisning till rasism, direkt eller indirekt med rasistiska förklaringar i grunden som vi kan ha då till exempel lägre löner för vissa typer av människor. Det är med hänvisning till, indirekt till rasism, i alla fall utifrån en rasistisk föreställningsvärld där vi anser oss vara mer lämpade att leda världen och visa vägen till världen, hur man utvecklar sig. Vi tar på oss helt enkelt rollen som ledare för en hel värld.

Speaker: Kulturgeografi är ett väldigt brett område. Och det gör att även forskningen om rasism ser ut på olika sätt. En del av den kulturgeografiska forskningen har fokuserat på segregering och undersökt vem som bor var. Och hur olika människor har tillgång till det offentliga rummet.

Mekonnen Tesfahuney fokuserar som sagt i sin kulturgeografiska forskning på gränser och migration.

Mekonnen Tesfahuney: Jag disputerade i kulturgeografi 1998 med en avhandling som heter *Imaging the Other's: Migration, Racism and the Discursive Constructions of Migrants*, och som handlar om bilden av invandrare och migration och hur det framställs i media.

Speaker: Han har bland annat studerat retoriken kring flyktingmottagande.

Mekonnen Tesfahuney: Ska jag läsa?

Amanda Glans: Mm.

Mekonnen Tesfahuney: I asked just as Bell Hooks did once: Who speaks? From where? What is the politics of location? To find that all along it has been a unidimensionalist show. A haranguing solo, if you so wish, of hegemony over the sign, over the word and text. A torrential monologue from the holy trinity of the enlightened father, the modern son and the postmodern holy ghost.

Jag gick in i den här forskningen av personliga skäl i bemärkelsen att när jag började på forskarutbildningen i Uppsala, så när vi skulle resa till olika konferenser med mina doktorandkollegor, det var alltid jag som blev stoppad vid flygplatserna. Och mitt pass blev extra kollat. Jag började se kopplingen mellan vem jag är (0,18,17), varifrån jag kommer och rörlighet och att jag inte har fullt ut makt över min egen rörlighet. Och att min rörlighet är föremål för övervakning och kontroll och disciplinering. Att detta har att göra med, att migration ses som ett hot.

Amanda Glans: Ditt pass då, var det svenskt?

Mekonnen Tesfahuney: Nej, det var en främlings pass. Jag hade papper och allt liksom, om inbjudning till en konferens eller vad det nu kan vara, men det räckte inte. Och det säger ju någonting. När jag fick passet 1996, svenskt medborgarskap, så därefter har jag inte stött på problem på det viset.

Amanda Glans: Finns det inte också en aspekt också i det som, alltså frågan kring rörlighet, som handlar om nationalitet snarare än rasism?

Mekonnen Tesfahuney: Jo, men nation och ras har också, det finns starka band mellan nationell identitet och rasism, kan man väl säga då. Ofta har nationer föreställts utifrån en idé om ett folk och renhet. Man kan säga också den kopplingen mellan nationell identitet och rasism.

Speaker: Hans avhandling kom 1998 och exemplen han beskriver är från 90-talet.

Mekonnen Tesfahuney: Just då i Sverige hade vi invandring som ansågs vara för stor, invasion kallades det till och med, från forna Jugoslavien. Det var panikstämning till och med "Det är för många som kommer och hur ska vi hantera det här". Dagens situation påminner mycket om det som hände då. Och hur man pratade om vågor, invasionsvågor. Man pratade om att "Fortsätter invandringen så här så är det omvänd kolonisering av Sverige". Det sammanföll också med Ny Demokrati och talet om att "Snart ska alla svenskar vända sig mot Mekka", av Vivianne Franzén.

Speaker: Mekonnen Tesfahuney menar att vissa sätt att beskriva flyktingar och migranter är rasistiskt.

Mekonnen Tesfahuney: Varför framställs invandrare som kriminella, bidragstagare, som hot, terrorister, som problematiska över huvud taget?

Amanda Glans: Vad kom du fram till då?

Mekonnen Tesfahuney: Att återigen det handlar om vår syn på andra. Det är rasismen som ligger bakom det här. Varför anses det vara problematiskt när de andra kommer hit? Men det är inte problematiskt när vi åker till andra länder till exempel? Varför anses det vara en börda så? Jag tror att det handlar om, återigen, makten över rörlighet och vem som får röra sig vart, när och hur. Det handlar också om nationalism och gränser.

Amanda Glans: Vad är det viktigaste från avhandlingen som vi kan ha med oss i dag? Är det fortfarande aktuellt i dag?

Mekonnen Tesfahuney: Ja. Alltså, jag blir förvånad när jag ser hur talen börjar komma tillbaka. Skillnaden blir det nu hur, jämfört med då, just detta sätt att prata. Det har blivit så normaliserat. Hur det har blivit mainstream nu och hur det inte väcker (ögonbryn 0,22,05) (höjer några ögonbryn).

Amanda Glans: Tycker du det? Att det är mer normaliserat i dag?

Mekonnen Tesfahuney: Jag tror att det här har blivit mer normalt. Det vi ser egentligen är en normalisering av rasism.

Amanda Glans: Sen när då?

Mekonnen Tesfahuney: Det är de små stegens tyranni. Men jag skulle säga sen 11 september. Det har blivit legitimt att prata om de andra på ett visst sätt. Rasismen har blivit en del av den normala diskussionen på ett helt annat sätt än tidigare.

Amanda Glans: Blir du orolig?

Mekonnen Tesfahuney: Ja, det... Ja. Jag skulle vilja hävda att det vi ser är en paneuropeisk nyfascism som växer fram. Vi kan räkna många europeiska länder där rasistiska partier, nynazistiska partier sitter i parlamentet. Det är snarare så att det är svårt att hitta länder där dessa partier inte är med. Och det bådär inte gott. Det tror jag inte.

Amanda Glans: Vad tror du kan hända då?

Mekonnen Tesfahuney: I tider av kris, ekonomisk kris, som nu finanskris, det är då fascismen tar över. Jag hoppas att det inte blir så.

Can there be peace (does/thus 0,24,16) following the praxis of the bible on the left, the gun on the right? What kind of rhetoric or hermeneutic could there be except the grammatology of silence?

Speaker: Du har hört en av delarna i serien Prata rasism.

-

Okänd röst: "Vi har en lång, lång, lång tradition historiskt sett av rasistiskt tänkande på olika sätt. Det är lite naivt att tro att vi liksom ska hitta enkla sätt att bli av med det här.

Speaker: Men där är ju du en av de här vita personerna på kontoret också.

Okänd röst: Det är jag absolut. Ja, jag är en del i den här strukturen. Jag hjälper till att upprätthålla den genom att göra det jag gör."

Speaker: Fler delar finns på Forum för levande historias hemsida www.levandehistoria.se, och jag heter Amanda Glans.